

Voorstel van wet van de leden Voogd en Roethof tot het wijzigen van de Omroepwet
(Wijziging van enkele bepalingen omtrent de overheidscontrole op de inhoud van programma's)

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden 26 maart 1973)

Nr. 8

Het heeft ons grote voldoening geschonken dat de leden van de vaste Commissie voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zoveel en zo diepgaande aandacht hebben geschonken aan ons initiatiefvoorstel tot wijziging van enkele bepalingen in de Omroepwet omtrent de overheidscontrole op de inhoud van programma's. Het stemt ons tot vreugde dat de P.v.d.A.-fractie het geheel eens is met het voorgestelde, de C.H.U.-fractie geen overwegende bezwaren heeft, de V.V.D.-fractie instemming en waardering betuigt en dat de K.V.P.-fractie, ondanks bezwaren, niet bij voorbaat afwijzend staat tegenover de grondgedachte van het voorstel van wet. Van de beschouwingen van de K.V.P.-fractie die tegen het voorstel zouden kunnen pleiten, alsmede van de bezwaren van andere fracties, hebben wij uiteraard met belangstelling kennis genomen. Wij hopen deze bevredigend te kunnen beantwoorden.

De fracties die bezwaren aanvoeren tegen ons voorstel om de omroep op het punt van de vrijheid van meningsuiting in praktisch dezelfde positie te brengen als die welke de pers heeft - gebaseerd op artikel 7 van de Grondwet - brengen als voornaamste argument naar voren dat de overheid jegens de omroep in een andere verhouding staat dan jegens de pers. Dit argument komen wij tegen in opmerkingen van de fracties van K.V.P., A.R., G.P.V. en C.P.N. De K.V.P. geeft in haar opsomming van argumenten die naar haar mening zouden kunnen pleiten voor handhaving van de thans bestaande toestand, dit standpunt als volgt weer: „Voor handhaving van de huidige situatie pleit onder meer dat de rechtsverhouding tot de overheid in de sfeer van de omroep een andere is dan in de sfeer van de pers. De overheid hanteert bij de omroep een vergunningstelsel en legt een omroepbijdrage op; het eerste brengt met zich mee, dat er overheids-toezicht zal zijn op het gebruik dat van de vergunningen wordt gemaakt. Voor handhaving pleit ook dat de strafrechter straffen kan opleggen aan de voor het programma verantwoordelijke personen, hij heeft echter geen sancties tegen de omroeporganisatie. Wanneer personeelsleden van een omroeporganisatie meermalen de wet hebben overtreden, kan de rechter niet het gevaar van herhaling elimineren door de toewijzing van zendtijd in te trekken”.

De A.R.-fractie, die soortgelijke bezwaren aanvoert, voegt daaraan toe: „Bovendien kan worden gesteld dat wel de omroep maar (nog) niet de vrije pers wordt gesubsidieerd”. Het is inderdaad een feit dat voor de omroep een vergunningstelsel geldt en voor de pers niet. Wat dit betreft kan ook de opvatting van de K.V.P.-fractie over de andersoortige rechtsverhouding tot de overheid van pers en omroep worden onderschreven. Het is in zijn algemeenheid dan ook juist dat het bestaan van een vergunningstelsel overheids-toezicht op het gebruik van de vergunning meebrengt, althans indien de overheid aan de verlening daarvan voorwaarden verbindt. Dit laatste doet de overheid ten aanzien van de zendgemachtigden. Krachtens de Omroepwet worden vrij veel voorwaarden gesteld, niet alleen van technische maar evenzeer van andere aard. Om er een aantal te noemen: normen op grond waarvan al dan niet zendmachtiging wordt verleend, de verplichting een „volledig programma” uit te zenden, de verdeling van de zendtijd, de reclame, de programmacoördinatie, de openbaarmaking van programmagegevens, het overleggen van finan-

ciële gegevens, het gebruik van de technische apparatuur, enz. enz. Uiteraard bestaat op de naleving van al deze bij de wet voorgeschreven voorwaarden toezicht.

Al deze bepalingen kan men zien als een illustratie van de verschillende positie waarin de omroep zich juist ten opzichte van de pers bevindt. De beslissende vraag is echter niet of er zulke verschillen zijn, maar of zij een andere behandeling inzake de vrijheid van meningsuiting rechtvaardigen. Het gaat er om of in het hele scala van voorwaarden dat de Omroepwet stelt, ook voorwaarden behoren te zijn opgenomen die ertoe kunnen leiden – en er al toe hebben geleid – dat de overheid als rechter over meningsuitingen gaat optreden. Wij menen dat dit een ongewenste toestand is en voelen ons dan ook veel meer thuis bij de opsomming van argumenten, die naar de mening van de K.V.P.-fractie kunnen pleiten vóór het voorstel. Met name de zinsnede: „handhaving van de strafrechtelijke normen door de rechter en niet meer tevens door de administratie, zal ertoe leiden dat de omroep niet meer in een uitzonderingssituatie verkeert en zal vallen onder een juridisch regiem, dat als meer normaal wordt ervaren” heeft onze volledige instemming.

Het reeds genoemde argument van de A.R.-fractie, dat de overheid de omroep wel en de pers (nog) niet subsidieert, lijkt geen overtuigend argument voor handhaving van de huidige toestand, waarin de uitvoerende macht straf- en tucht-rechtelijke normen kan hanteren. Daar gelaten de vraag tot op welke hoogte men in dit geval van overheidssubsidie kan spreken, omdat de overheid slechts optreedt als incasseerder van de omroepbijdragen en verdeelster van de gelden, het feit dat de overheid financiële bemoeienis heeft met een instelling van communicatie en/of cultuur behoort niet automatisch te leiden tot het bij wijze van „rechterlijk ingrijpen” uitoefenen van repressief toezicht door de overheid inzake de meningsuitingen van zulk een instelling.

Gesteld dat de overheid meer dan tot dusverre hulp zou gaan verlenen om instandhouding van een zo gevarieerd mogelijke pers mogelijk te maken en gesteld dat daarbij overheidssubsidie aan kranten inbegrepen zou zijn, dan nog zou het als onaantvaardbaar ervaren worden, indien de overheid zich zou willen bemoeien met de inhoud van de bladen. Zij zou het trouwens niet kunnen, aangezien zij dan in strijd zou komen met artikel 7 van de Grondwet en artikel 10 van het Verdrag van Rome.

De opvatting van de K.V.P.-fractie en enige andere fracties, dat de rechter wel personen kan straffen, maar geen sancties heeft tegen omroeporganisaties, is in zoverre juist dat de rechter niet zonder meer een zendgemachtigde zendtijd kan ontnemen. In de strafrechtelijke sfeer beschikt de rechter evenwel over een ruime mogelijkheid van sancties om zich tegen het plegen, medeplegen of uitlokken van strafbare feiten, alsmede tegen de medeplichtigheid daaraan te weer te stellen. Weliswaar betreft dit overwegend sancties tegen personen, maar het is duidelijk dat personeelsleden van omroeporganisaties, evenmin als dagbladjournalisten, bij herhaling het risico zullen willen lopen, ter wille van de organisatie of van de krant met de strafrechter in aanraking te komen. Bij een aantal delicten kunnen zij daarbij tevens nog hun economische positie op het spel zetten door de mogelijkheid van de strafrechter hun als bijkomende straf de bevoegdheid te ontnemen het beroep bij de omroeporganisatie verder uit te oefenen. In geval van voorwaardelijke veroordeling kan de rechter in het algemeen, voor wat de proeftijd betreft, kiezen uit een reeks voor betrokkenen hoogst onaangename voorwaarden. In uiterste gevallen kan voorts materiaal in beslag genomen dan wel verbeurd verklaard worden. Ten slotte kan de kijk- en luisterdienst van het openbaar ministerie, indien het een direct waarneembare constatering van een strafbaar feit betreft – betrapping op heterdaad –, een uitzending met onmiddellijke ingang doen stoppen.

Gegeven de ervaringen met de drukpers gaan wij er van uit, dat het allemaal zo'n vaart niet zal lopen. Gelukkig niet. Maar het bezwaar van de K.V.P.-fractie over gebrek aan – zij het dan indirecte – sanctiemogelijkheden tegen de om-

roeporganisatie zou er redelijkerwijs wel door moeten worden weggenomen, waartegenover dan het door diezelfde K.V.P.-fractie genoemde voordeel van ingrijpen door de onafhankelijke rechter in plaats van door de overheid weer zwaarder komt te wegen.

Overigens: ook in de civielrechtelijke sfeer blijft er een scala van sanctiemogelijkheden ex artikel 1401 B.W. Deze blijven volledig in stand bij de aanvaarding van het onderhavige wetsontwerp. Zo kan de rechter de herhaling van bepaalde uitlatingen of mededelingen verbieden, zoals trouwens al geschied is in o.m. het nogal geruchtmakende geding van een frisdrankenfabrikant jegens een omroepvereniging die uitzendingen had gewijd aan het uit elkaar springen van frisdrankflessen. Ook daarmee met name wordt nog eens bevestigd, dat de omroep – om nogmaals een pro-argument van de K.V.P.-fractie te citeren – „niet meer in een uitzonderingssituatie verkeert en zal vallen onder een juridisch regiem, dat als meer normaal wordt ervaren”.

De omroep zou ook in dit opzicht gelijk komen te staan met de pers. De rechter kan journalisten, fotografen, tekenaars, die voor kranten en tijdschriften werken, voor vergoeding van schade aanspreken, hij kan dwangsommen opleggen om herhaling van gewraakte uitlatingen te voorkomen maar hij kan niet de verschijning van een blad, anders dan in het uitzonderlijke geval van beslaglegging, onmogelijk maken.

Deze situatie bestaat voor de pers – de abnormale situatie in de oorlog en in de periode onmiddellijk daarna buiten beschouwing gelaten – langer dan mensenheugenis. Voor zover wij hebben kunnen nagaan is er in landen met een democratisch regiem nimmer sprake geweest van enigerlei serieus verlangen om verschijningsverboden voor kranten en tijdschriften mogelijk te maken. Wij kunnen dan ook niet inzien waarom een situatie die, waar het de drukpers betreft, al zo lang als bevredigend wordt ervaren, niet evenzeer voor de omroep als bevredigend ervaren zou worden.

Daarmee wil intussen – dit in antwoord op de beschouwingen van de fractie van de C.P.N. – niet gezegd zijn dat na aanvaarding van het voorstel de situatie van de pers en die van de omroep in alle opzichten gelijk zijn. Wat de inhoudelijke kant van de zaak betreft is dit reeds niet zo om eerdervermelde redenen (volledig programma, verbod van reclameboodschappen enz.). Wij hebben ons in deze vergelijking beperkt tot de vraag van de wenselijkheid en geoorlooftheid van overheidsmaatregelen, die naar onze mening op het terrein van de onafhankelijke rechter liggen. Zeker in dit aspect mag de positie van de omroep geen andere zijn dan die van de pers. Het heeft ons bevreedend dat de C.P.N.-fractie bij het aangeven van wat haars inziens de verschillen tussen omroep en pers zijn, als argument (mede) hanteert het feit dat de overheid de omroepen financiert. Moeten wij hieruit afleiden dat de C.P.N.-fractie van mening is dat financiering of subsidiëring door de overheid deze het recht geeft zich bezig te houden met de vraag of het gesubsidieerde in strijd is met openbare orde en goede zeden? Naar ons oordeel moet juist voorkomen worden dat verlening c.q. voortzetting van een subsidie afhankelijk wordt gemaakt van de vraag of de meningsuitingen van de gesubsidieerde de subsidieverlener welgevallig zijn of niet.

Naar aanleiding van de stelling van het G.P.V.-lid dat „de bijzondere betrokkenheid van de overheid bij de omroep, die uit de vorige bepalingen van deze wet blijkt, een grond vormt voor deze sanctiemogelijkheid” mogen wij nog het volgende opmerken. Inderdaad is de betrokkenheid van de overheid bij de omroep vrij groot, doch deze betreft in hoofdzaak de naleving van organisatorische, financiële en andere aangelegenheden, niet liggende op het terrein van de vrijheid van meningsuiting. Het is nu juist dat laatste aspect dat wij voor ingrijpen van de overheid willen behoeden. Als de K.V.P.-fractie dan ook spreekt over „overheidstoezicht op het gebruik dat van de vergunningen wordt gemaakt” dan nemen wij aan dat zij met de term „gebruik” het oog heeft op de organisatorische, administratief-financiële voorschriften, als zo juist bedoeld, en niet op de „ideologische” inhoud van programma's. Is deze inter-

pretatie juist, dan bestaat tussen de leden van de K.V.P.-fractie en ons op dit punt geen verschil van mening.

Wij willen thans ingaan op andere opmerkingen die van de zijde van diverse fracties zijn gemaakt en zullen daartoe verder het voorlopig verslag zoveel mogelijk op de voet volgen.

De V.V.D.-fractie vindt het een minder elegante procedure dat wij onze nota van wijzigingen hebben ingediend vóór de hoorzitting in plaats van daarna. Het argument is begrijpelijk doch kan uit de volgende overwegingen worden verklaard. Indiërs van initiatiefvoorstellen hebben niet het recht deel te nemen aan de besprekingen op een hoorzitting. Wij konden dus niet aldaar mededelen, dat wij de bezwaren van de N.O.S. erkenden en een wijziging zouden indienen. Om geen ongewisheid te laten bestaan omtrent onze plannen, hebben wij gemeend er goed aan te doen de nota zo tijdig in te dienen, dat alle ter hoorzitting aanwezigen daarvan op de hoogte waren, daarmee voorkomend dat dezen een discussie zouden voeren waarvan zij eerst achteraf zouden kunnen concluderen dat ze deels overbodig was. Dit zouden wij met recht minder elegant tegenover hen hebben gevonden.

De opmerking van de V.V.D.-fractie dat haar instemming en waardering ten aanzien van ons voorstel voor ons niet verrassend zullen zijn, willen wij gaarne beamen. Dat men moet waken tegen gelegenheidswetgeving kan in zijn algemeenheid wel worden onderschreven, maar wij menen ook dat men niet al te snel het woord gelegenheidswetgeving moet gebruiken. Als blijkt dat aan een wet bezwaren kleven, of als opvattingen die aanvankelijk geen algemeen goed waren, veld gaan winnen, lijkt het ons juist de wetgeving aan te passen. Nu er door omstandigheden al weer geruime tijd is verlopen sedert de indiening van het wetsvoorstel, is er te minder reden om van „gelegenheidswetgeving” te spreken; bij dat begrip denkt men immers in de eerste plaats aan wetgeving die in zeer korte tijd, naar aanleiding van min of meer toevallige gebeurtenissen, tot stand is gekomen. Het stemt ons tot voldoening dat de V.V.D.-fractie het ten aanzien van de onderhavige materie met ons eens is.

De fracties van A.R.P. en G.P.V., die beide menen dat, aangezien de Omroepwet eerst in 1969 van kracht is geworden, er thans ternauwernood reden kan zijn op het punt der repressieve controle de wet te wijzigen, verwijzen wij in de eerste plaats naar ons voorgaande antwoord aan de V.V.D.-fractie. Voorts wijzen wij erop dat bij de behandeling van de Omroepwet, zes jaar geleden (in januari 1967), bepaald geen unanimititeit bestond over de repressieve controle. Ook toen waren er verschillende fracties die op het standpunt stonden dat de omroep, evenals de pers, zou behoren te vallen onder de werkingssfeer van artikel 7 van de Grondwet. Dat was overigens ook op dat moment geenszins een nieuw geluid. In en buiten de Tweede Kamer was dit eerder betoogd; bij voorbeeld in 1964 naar aanleiding van de opschudding die een televisie-uitzending van de VARA had gewekt en die door een aantal groepen in onze bevolking als kwetsend voor hun godsdienstige gevoelens werd ervaren. Dat men, na de argumenten vóór en tegen zorgvuldig te hebben afgewogen, voor een wet stemt ook al heeft men in het gemeen overleg tussen Regering en parlement niet op alle punten zijn wensen vervuld gekregen, is inherent aan dat gemeen overleg en behoeft naar onze mening geen verder betoog. In de memorie van toelichting bij ons voorstel hebben wij aan de hand van de historische ontwikkeling aangetoond dat de opvattingen in de samenleving omtrent de overheidsbemoediging op het gebied van communicatie en cultuur voortdurend evolueren, ook waar het de omroep betreft. Juist de laatste jaren is dit in toenemende mate het geval geweest. Naar onze mening is deze evolutie thans zover gevorderd dat er geen plaats meer is voor een wetsartikel dat op het punt van de vrijheid van meningsuiting rechtsongelijkheid schept tussen pers en omroep en dat, ondanks het feit dat een parlementaire democratie als de onze, uitvoerende macht („de politiek”) en rechtsprekende macht principieel gescheiden zijn, een minister de bevoegdheid geeft op te treden als rechter.

Mede naar aanleiding van de aanvullende opmerkingen die het lid van de G.P.V.-fractie hierbij nog heeft gemaakt, is te wijzen op de veranderende opvattingen inzake de grondwettelijke vrijheden en de rechtsbescherming daarbij.

Mr. M. C. B. Burkens heeft in zijn dissertatie *Beperking van grondrechten* (Deventer 1971) opgemerkt dat het beleid ter zake van de beperking van grondrechten vrijwel geheel versplinterd is; zie blz. 121. Zijns inziens is er „eigenlijk helemaal geen werkelijk beleid maar eerder een hoeveelheid broddelwerk”. Zonder deze visie zonder meer te onderschrijven menen wij dat zijn onderzoek, en dat niet alleen, de geringe samenhang in het wetgevende beleid op dit punt wel heeft aangetoond. Juist in de laatste zes jaren zijn daarenboven de inzichten over de begrippen „openbare orde” en „goede zeden” (zie artikel 10, tweede lid, van de Omroepwet) belangrijk gewijzigd. Over het eerstgenoemde begrip merkt Burkens, juist met betrekking tot de Omroepwet, in zijn handboek op blz. 122 nog op: „Men dient zich bewust te zijn, dat hier de interpretatie van dit begrip integraal aan de administratie is toevertrouwd”. Dat is wat wij, mede gelet op die gewijzigde inzichten, met ons voorstel willen tegengaan.

Het lid van de G.P.V.-fractie merkt in het voorlopig verslag nog op dat uit de wijze waarop de overheid haar bevoegdheid op dit punt sinds de inwerkingtreding van de Omroepwet heeft gehanteerd, bepaald niet de conclusie kan worden getrokken dat daardoor de vrijheid van meningsuiting via de omroep aangetast zou zijn. Wij menen dat de toepassing die de overheid aan haar bevoegdheid in dezen heeft gegeven, op zich zelf niet beslissend behoeft te zijn. Over die toepassing hebben wij wel een oordeel (in het hiernavolgende komt dat nog ter sprake), maar ook los daarvan bestaan, zoals wij menen te hebben aangetoond, ernstige bezwaren tegen die bevoegdheid zelve.

Aanleiding tot de opmerkingen van de leden van de C.P.N.-fractie vormt mede de „feitelijke uitbreiding” van het werktein van de rechter tot het gebied van radio en televisie. Wij zien in die uitbreiding – waarmee bedoeld zal zijn dat de civiele rechter vaker dan vroeger het geval was, wordt gevraagd om een oordeel over de inhoud van bepaalde uitzendingen op radio en televisie – op zichzelf geen bezwaar. Als zich tussen verschillende partijen conflicten van civielrechtelijke aard voordoen dient naar onze mening slechts de rechterlijke macht de bevoegdheid te hebben daarover een uitspraak te doen. Wij kunnen ons niet voorstellen dat deze stelling door de hier bedoelde leden zou worden aangevochten. De gesignaleerde feitelijke uitbreiding zal haar grond wel vooral vinden in het toegenomen aantal conflicten naar aanleiding van bepaalde radio- of televisie-uitzendingen. De kern van de opmerkingen van de leden van de C.P.N.-fractie is intussen, dat zij ons een te groot vertrouwen in het oordeel van de rechterlijke macht verwijten. Wij willen er wat dit betreft op wijzen dat ons voorstel gefundeerd is op de principiële scheiding der machten. Die dient ook voor de omroep te gelden. Dáár ligt de – beperkte – strekking van ons wetsontwerp. Wij nemen niet aan dat deze leden de machtenscheiding willen opheffen. Hun kritiek op bepaalde rechterlijke uitspraken, met name in stakingsconflicten en in gedingen tegen dagbladen, gaat in wezen langs de kern van de zaak heen. Ook wij juichen niet over iedere rechterlijke uitspraak die in de loop der jaren over bepaalde meningsuitingen, stakingen daaronder begrepen, is geveld. Maar dat doet in dit verband niet ter zake.

Wij zijn overigens van mening dat de C.P.N.-fractie de bedoeling van het wetsontwerp te ruim opvat. Het voorstel is ook in ander opzicht van beperkte strekking. Het leidt niet tot het wegnemen van economische, technische of andere belemmeringen die (groepen van) mensen kunnen ondervinden bij het vervullen van hun wens een dagblad uit te geven of een zendmachtiging te verkrijgen. Op de opmerkingen over al die belemmeringen behoeven wij dus niet in te gaan. Wij kunnen dus ook in het midden laten de vraag of de verschillen die deze fractie aanwezig acht tussen het verbreiden van opvattingen via een dagblad en via de radio of de televisie, geheel juist zijn. Al zulke verschillen – indien al juist – rechtvaardigen niet

een verschillende behandeling met betrekking tot de controle op de meningsuitingen. Het wetsvoorstel wil slechts rechtsgelijkheid tot stand brengen tussen omroep en pers en daarmee tevens een eind maken aan de ons inziens ongewenste situatie van vermenging van uitvoerende en rechterlijke macht ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting. Overigens vestigen wij er nog eens de aandacht op dat de bevoegdheden van de onafhankelijke rechter bij aanvaarding van dit ontwerp noch uit strafrechtelijk noch uit civielrechtelijk oogpunt in enig opzicht worden uitgebreid.

Wij willen naar aanleiding van de opmerkingen van de C.P.N.-fractie ten slotte nog opmerken dat zij blijkbaar nog is uitgegaan van het oorspronkelijke, bij nota van wijzigingen veranderde intitulé van het wetsvoorstel. Het ontwerp strekt er niet toe de overheidscontrole „op te heffen”, maar beoogt haar te wijzigen.

Ten aanzien van de nog resterende vragen en opmerkingen van de leden van de K.V.P.-fractie willen wij in de eerste plaats opmerken dat handhaving van artikel 33, vierde lid, toch weer het bezwaar ontmoet, dat niet de rechter maar de administratie gaat ingrijpen. Ook aan dagbladen kan geen verbod om te verschijnen worden opgelegd en zoals wij reeds hebben betoogd is de behoefte daaraan in normale omstandigheden nimmer gebleken, en zal deze – naar wij vurig hopen – ook nooit blijken. Denkbaar ware dat, mocht ons land onverhoopt ooit in een situatie van buitengewone omstandigheden geraken die zouden leiden tot het instellen van de burgerlijke uitzonderingstoestand, er behoefte zou zijn aan het stellen van regelen ten aanzien van toezicht op de uitzendingen. Hiertoe is echter artikel 33, vierde lid, niet nodig. Daarin wordt immers reeds voorzien bij artikel 5, tweede lid. Ingrijpen van de overheid, anders dan op grond van artikel 5, zou zich eigenlijk alleen laten rechtvaardigen uit overwegingen van staatsveiligheid. Gelet op het eerder vermelde pakket sanctiemogelijkheden waarover de onafhankelijke rechter beschikt, daarbij inbegrepen die van de kijk- en luisterdienst van het openbaar ministerie, zijn wij ook wat dit aspect van de zaak betreft niet van de wenselijkheid tot handhaving van artikel 33, vierde lid, overtuigd. Wij menen hiermee ook de opmerkingen van de C.H.U.-fractie over artikel 33 te hebben beantwoord.

De A.R.-fractie vraagt of het niet juist en wenselijk zou zijn dat de zendgemachtigden te voren, op basis van vrijwilligheid, zouden komen tot een erecode met een daarbij behorende regeling inzake een toezicht daarop. Terloops wordt door deze fractie onze visie omschreven als gericht op „opheffing van elke controle op de inhoud van de programma's”. Het mag uit het voorafgaande duidelijk zijn dat onze visie aldus onjuist wordt weergegeven. Het gaat ons slechts om uitschakeling van controle door de administratie, in casu de Minister van C.R.M. Wij achten het, wat de vraag zelf betreft, minder juist daarover een oordeel te geven. Het begrip „vrijwilligheid”, dat de A.R.-fractie naar onze mening terecht hanteert, houdt op zich zelf al in dat iedere gedachte aan dwang van buitenaf om tot zulk een regeling te komen, vermeden dient te worden. De instelling van een dergelijke erecode bij de omroep ontmoet trouwens tal van bezwaren. Houdt zij in geval van totstandkoming een minimum aan waarborgen in, dan is zij een wassen neus; tegen een maximum zijn bedenkingen van allerlei aard aan te voeren. De op basis van de Omroepwet bestaande mogelijkheid tot het toetreden van telkens nieuwe zendgemachtigden bemoeilijkt de totstandkoming van zo'n erecode zeer. Juist in het omroepbedrijf wordt voorts veel gewerkt met zogenaamde free-lance medewerkers, op wie de erecode dan weer niet van toepassing zou blijken te zijn.

Wat de leden van de A.R.-fractie hebben bedoeld met de zinsnede „dat het vooruitlopen op een nog te nemen beslissing inzake een grondwetswijziging op dit belangrijke punt wel eens meer zorgen kon geven dan gedacht wordt”, is ons niet duidelijk. Ten aanzien van de vrije meningsuiting verwachten wij immers bij deze fractie bepaald geen aarzeling.

Ten slotte zouden wij aan het parlement geen recht doen wedervaren indien we voorbij zouden gaan aan het feit dat wij deze memorie van antwoord eerst na ruim anderhalf jaar na

de vaststelling van het voorlopig verslag (4 augustus 1971) aan de Kamer aanbieden. Wij hebben aan deze memorie geen prioriteit in onze werkzaamheden gegeven in de overtuiging dat weliswaar de Omroepwet op de in het geding zijnde punten wijziging behoeft, maar dat deze wijziging geen haast had omzendt geen Minister meer van de bevoegdheden die de wet hem juridisch toestaat, feitelijk gebruik zou maken.

Wij hebben ons daarin vergist. De berisping van Minister Engels aan de Omroepvereniging VPRO inzake de „Servet-show” van 14 december 1972, heeft ons geleerd dat de kwestie van de bevoegdheden van de Minister op dit punt wèl een actuele zaak is (zie het besluit van deze Minister d.d. 4 januari 1973, *Ned. Stcrt.* 10 januari 1973). Wij hebben er geen geheim van gemaakt dat dit incident de indiening van de memorie van antwoord heeft bespoedigd.

Wij weten hiermee aan een delicaat punt te geraken, aangezien deze show – over de inhoud en kwaliteit waarvan wij (als lid van het parlement) ten principale geen oordeel wensen uit te spreken – kennelijk een aantal landgenoten pijnlijk heeft getroffen. Wij willen daaraan niet lichtvaardig voorbijgaan; niettemin moeten wij zeggen dat het gebeurde ons heeft versterkt in onze overtuiging dat wetswijziging noodzakelijk is.

Voor een deel komen wij daartoe uit een oogpunt van omroepbeleid, en dus van cultuurbeleid. Een omroepvereniging die experimenteert en vastgegroeide overtuigingen op de proef stelt, zal voor cultuurbevordering en cultuurvernieuwing meer betekenis hebben dan een organisatie die niets in de waagschaal stelt. Indien dan de eerstbedoelde organisatie nog – politieke – risico's zou lopen buiten het in een rechtsstaat normale risico van geconfronteerd te raken met het oordeel van de rechterlijke macht, dan zou daarvan een cultuurvervlakkende werking kunnen uitgaan. In haar verdediging van de Omroepwet, op 17 januari 1967, zei de toenmalige Minister Klompé: „Het is immers duidelijk dat gedurfde en zelfs aangevochten programma's alleen konden worden uitgezonden, doordat de betrokken omroeporganisatie daarvoor de verantwoordelijkheid durfde te nemen” (*Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1966–1967, blz. 1035). Wij sluiten ons daarbij aan, daarmee vertrouwend te hebben duidelijk gemaakt dat de overweging onzerzijds voor wat het culturele aspect betreft dieper reikt dan het „Servet-incident” op zich zelf.

Wij moeten voorts stellen dat aan ons voorstel een principiële, meer algemene overtuiging ten grondslag ligt. De A.R.-fractie heeft, terecht, dit aangevoerd waar zij in het voorlopig verslag aan ons vraagt hoe wij de verantwoordelijkheid van de zendgemachtigden zien als ons voorstel zou worden aanvaard. Op die fundamentele vraag willen wij graag antwoorden. Het is onze overtuiging dat, hoezeer onze democratie nog tekortkomingen telt – van ons zal niet verwacht worden dat wij de ogen daarvoor sluiten –, zij in politiek opzicht een volwassen democratie mag heten. Daaronder verstaan wij een staatkundig bestel dat principiële uitgaat van de mondigheid van de burgers, van hun vermogen om zelf te keuren, te kiezen, te aanvaarden en af te wijzen. Ons algemeen kiesrecht en de in de Grondwet gegeven grondrechten zijn dáárop gebaseerd. Dat een bescherming van weerlozen nodig kan zijn tast deze gedachte niet aan. Indien wij deze fundamentele overtuiging zouden loslaten, dan eerst met recht zouden wij het verantwoordelijkheidsgevoel – van burgers, kiezers, kijkers en luisteraars, bestuursleden, zendgemachtigden en programmamakers – aantasten. Een samenleving die van zich zelf enige verwachting heeft zal zo'n aantasting nimmer mogen aanvaarden en zal bereid moeten zijn risico's van kortsluiting te betalen als prijs voor een onmisbare en onvervreembare erkenning van de eigen verantwoordelijkheid in geestelijk opzicht van haar burgers. Dat ook de vrijheid van meningsuiting niet absoluut is, wordt gewaarborgd door het bestaan van een onafhankelijke rechtspraak. Het is evenwel niet aan de politieke overheid om daar extra regels voor te scheppen. Het is deze principiële gedachte welke aan ons ontwerp ten grondslag ligt.

VOOGD

ROETHOF.